

#27 Jacht

Jim Casaer¹, Luc De Bruyn²

- In seizoen 2003-2004 hadden ongeveer 12.600 personen een wettelijke vergunning om te jagen in Vlaanderen.
- Tussen 1999 en 2003 nam het afschotaantal af voor meerkoet, smient, fazant, patrijs, konijn, gaai en wilde eend, en nam het toe voor ree, Canadese gans, houtduif, ekster, kraai en vos.
- Tussen 1999 en 2003 namen de voorjaarstellingen af voor patrijs, fazant, haas en konijn, en namen ze toe voor ree, wilde eend en vos.

P	Afschot van wild	
I	Voorjaarspopulaties van wild	

Wanneer we de definitie van duurzaam gebruik (NARA 2003) vertalen naar jacht, betekent dat een gebruik - en beheer - van wildsoorten dat voorziet in de behoeften van de huidige generaties zonder de behoeften van de toekomstige generaties in het gedrang te brengen. De behoeften van de toekomstige generaties zijn ongekend en de geschiedenis leert dat de behoeften - niet alleen consumptieve, maar ook niet-consumptieve - op korte termijn zeer sterk kunnen veranderen. De minimale vereiste voor een duurzaam gebruik van jachtsoorten is dat voor alle 'gebruikte' soorten het voortbestaan van de soort niet in gevaar komt. Die minimalistische, soortgerichte visie wordt doorgaans vertaald in de bepaling van de jaarlijkse oogst die het voortbestaan van de betreffende populatie niet in gevaar brengt [64].

Sinds Aldo Leopold's 'A Sand County Almanac' [187] groeit het besef dat de evaluatie van de duurzaamheid van het gebruik en beheer van wildsoorten echter niet op het niveau van de soort, maar op ecosysteemniveau moet gebeuren. De Biodiversiteitsconventie bepaalt dat, om duurzaam te zijn, het gebruik geen aanleiding mag geven tot een 'blijvende afname van biodiversiteit'. De evaluatie van de duurzaamheid beperkt zich in die context niet enkel tot de evaluatie van de mogelijke directe negatieve impact op de soort zelf, maar evalueert tevens in welke mate de sector maatregelen neemt om het gebruik van wildsoorten door toekomstige generaties te waarborgen en het verlies aan biodiversiteit tegen te gaan.

01 Toestand

1.1 Maatschappelijke factoren

De maatschappelijke 'drijvende krachten' rond wildsoorten zijn tamelijk divers. Er is de maatschappelijke vraag om wild te kunnen observeren en om het te kunnen bejagen. Daarnaast is er de vraag naar wild als hoogstaand gastronomisch goed en de vraag om wildpopulaties te reguleren of te bestrijden, zodat de schade aan land-, tuin- en bosbouw, aan natuur en aan private eigendommen maatschappelijk als aanvaardbaar wordt bevonden.

De maatschappelijke vraag naar de mogelijkheid om wild te bejagen, kan gemeten worden aan het aantal jagers en het aantal kandidaat-jagers. Met 11.240 Vlamingen die een jachtverlof of jachtvergunning hadden voor het seizoen

¹ Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer

² Instituut voor Natuurbehoud

2003–2004 komen we ongeveer aan 1 op 500 Vlamingen, die wettelijk mag jagen in Vlaanderen. De drijvers en begeleiders die ook deelnemen aan het jachtgebeuren, maar zonder jachtverlof, werden in die analyse buiten beschouwing gelaten. Daarbovenop zijn er nog een 1400-tal Brusselaars, Walen of buitenlanders die voor 2003–2004 de toelating hadden om in Vlaanderen te jagen (brongegevens: AMINAL Bos en Groen). In vergelijking met het jachtseizoen 1999–2000 vertegenwoordigt dat een lichte daling (4 %). Het aantal kandidaat-jagers, gemeten aan het aantal deelnemers aan de jachtopleiding, schommelde in diezelfde periode (1999–2003) en toonde zelfs een lichte stijging (bron: Instituut voor Jachtopleiding).

Een indicator voor de maatschappelijke vraag naar wild als gastronomisch goed is moeilijker te vinden. De federale wetgeving voor voedselveiligheid bepaalt, sinds 1 juli 2002, dat al het wild dat in de handel te verkrijgen is – ook dat in restaurants – eerst door het Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen (FAVV) moet zijn gekeurd. Alhoewel er statistieken bestaan over de keuringen kunnen ze momenteel moeilijk als indicator gebruikt worden. Enerzijds is de wetgeving te recent om trends te kunnen analyseren, anderzijds tonen de cijfers dat slechts een zeer beperkt aantal dieren dat in België geschoten wordt, effectief in de handel terechtkomen. Zo werden er in 2002 voor heel België 656 reeën gekeurd (bron: Federaal Agentschap voor de Veiligheid van de Voedselketen), terwijl er zeker meer dan 18.000 geschoten werden. Een groot deel van het wild wordt door de jagers of door hun kennissen geconsumeerd. Daarnaast wordt er voor de wildhandel en de wildrestaurants veel wild geïmporteerd of betrokken uit wildkwekerijen. In België zijn er meer dan 1500 restaurants die wild als specialiteit opgeven (11 % van alle restaurants) (bron: Gouden Gids).

Een goede indicator voor de maatschappelijke vraag naar wild te reguleren om zo de schade tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau te beperken, is evenmin voorhanden. Alhoewel er regelmatig schadevergoedingen afgedwongen worden door landbouwers via het gerecht, is de omvang van de jaarlijkse, ook in der minne betaalde schadevergoedingen niet gekend. Dat in tegenstelling tot bijvoorbeeld Nederland waar schadevergoedingen voor schade door wildsoorten geregeld worden via het 'Faunafonds'. Statistieken over het aantal meldingen om wild te bestrijden of vervroegd te bejagen, zouden in de toekomst kunnen worden gehanteerd als mogelijke indicator.

1.2 Druk op de wildpopulaties

Een eerste indicator voor de druk door jacht op het ecosysteem is het aantal jagers per vierkante kilometer. In Vlaanderen bedraagt dit ongeveer 0,67 jagers per km². Dat is iets lager dan in de ons omringende landen zoals Duitsland (0,92), Nederland (0,77), Luxemburg (0,87) en Frankrijk (2,46) (bron: FACE, Federation of Associations for Hunting and Conservation of the E.U.).

De jaarlijkse afschotcijfers geven het beste beeld van het gebruik en de evolutie van het gebruik van wildsoorten. Hierbij mag niet uit het oog verloren worden dat de cijfers niet alleen het aantal dieren omvatten die geschoten worden in functie van jacht in de strikte zin, maar ook die dieren die geschoten zijn in het kader van bestrijding van schade of schadepreventie, of in het kader van predatiecontrole en populatieregulering. Het is echter weinig zinvol om de cijfers te proberen op te splitsen. De doelstelling van het hedendaagse wildbeheer is immers om door middel van duurzaam gebruik wildpopulaties te reguleren, zodat de schade maatschappelijk aanvaardbaar is en het huidige en toekomstige gebruik van de soort en/of andere soorten gegarandeerd wordt.

Bij het interpreteren van afschotcijfers en de mogelijke vertaling ervan naar populatietrends, dient men ook steeds rekening te houden met wetswijzigingen en met mogelijke veranderingen in de relatieve jachtdruk. Onder relatieve jachtdruk verstaan we in die context de verhouding tussen het aantal geschoten dieren en de aanwezige (naars)populaties.

Voor de analyse van de veranderingen in afschot tussen 1999 en 2003 werd gebruik gemaakt van 5 klassen (figuur 27.1). Voor fazant wil dat bijvoorbeeld zeggen dat in meer dan 70 % van de wildbeheereenheden (wbe) het afschot met meer dan 10 % daalde sinds 1999. Voor bepaalde wildsoorten zoals smient, meerkoet, grauwe gans, Canadese gans en ree wordt het grote aantal wildbeheereenheden waarvoor de trend als 'stabiel' is aangegeven, mee bepaald door het aantal wildbeheereenheden waarin de soorten gedurende die periode niet bejaagd werden, omdat ze hier niet of slechts in beperkte mate voorkwamen. Het aantal wbe's waarin de soort niet bejaagd werd, is respectievelijk 96 voor smient, 81 voor meerkoet, 90 voor grauwe gans, 65 voor ree en 58 voor Canadese gans op een totaal van 129 onderzochte wildbeheereenheden. Na correctie kunnen we besluiten dat voor grauwe gans, ree, Canadese gans, houtduif, ekster, kraai en vos in de meeste van de wbe's, waar de soorten bejaagd werden, het afschot met meer dan 10 % steeg sinds 1999.

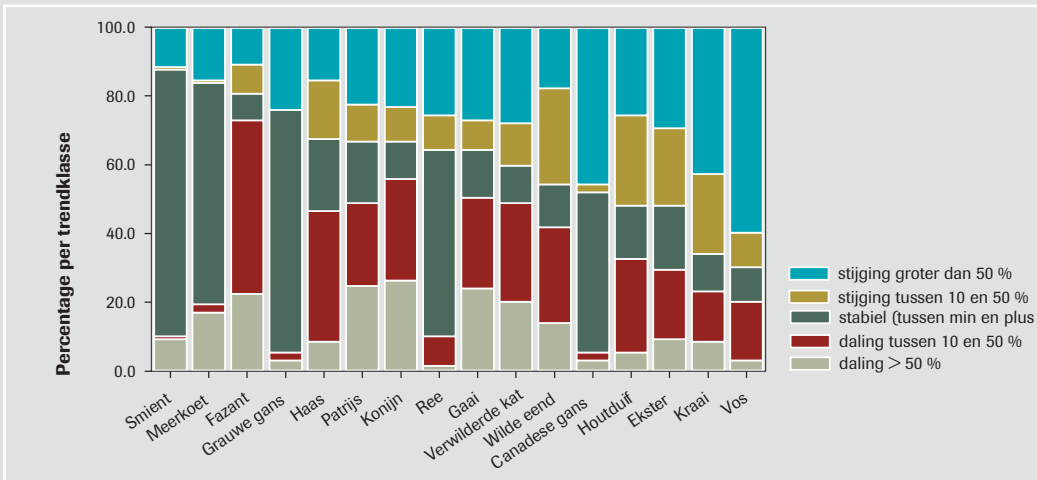
Figuur 27.2 geeft de verandering in afschot sinds 1999 voor Vlaanderen in zijn geheel weer. Bij de interpretatie van de figuur dient men er opnieuw rekening mee te houden dat voor smient, meerkoet, grauwe gans, Canadese gans en ree de waargenomen veranderingen eigenlijk het gevolg zijn van de veranderingen in de wbe's waar de soorten effectief bejaagd werden. Voor de meeste wildsoorten is de aangegeven verandering het gevolg van een constante, gelijkmatige evolutie sinds 1999. Voor haas, konijn, verwilderde kat, wilde eend, smient, meerkoet en grauwe gans is dat echter niet zo. Haas en konijn kenden een daling in afschot tot 2001, maar vertonen daarna terug een lichte stijging. Voor haas dient opgemerkt te worden dat het een gevolg is van een stijging in afschot in West-Vlaanderen. In 2003 werden meer dan 40 % van de geschoten hazen gerapporteerd in West-Vlaanderen [62]. Voor verwilderde kat en wilde eend steeg het afschot tot 2002 en kende het daarna een sterke terugval. Ook smient en meerkoet toonden tot 2002 een stijging en in 2003 een sterke daling. Voor grauwe gans fluctueerden de aantallen, waarbij sinds 2000 een stijging in het afschot waargenomen wordt.

Algemeen worden de trends uit het vorige natuurrapport (NARA 2003) bevestigd. Het gebruik van kleinwildsoorten (fazant, patrijs en haas) daalt op de meeste plaatsen in Vlaanderen. Ook konijn wordt gekenmerkt door een daling in het afschot. Ree zowel als kraai, ekster en vos worden meer geschoten dan vroeger. Ook voor Canadese gans en grauwe gans stijgt het afschot. De aangegeven verandering sinds 1999 in het afschot van wilde eend en verwilderde kat is gedeeltelijk een vertekend beeld als gevolg van de verandering in het afschot tussen 2002 en 2003. De daling in het afschot tussen 2002 en 2003 zou voor beide soorten het gevolg kunnen zijn van de wettelijke veranderingen in de bejagingsmogelijkheden. Ook voor smient en meerkoet spelen wetswijzigingen in het jachtjaar 2003 vermoedelijk een rol. Voor fazant daarentegen wordt er geen verandering in de trend waargenomen tussen 2002 en 2003. Zowel het afschot als de voorjaarsstand werden reeds voordat het nieuwe openingsbesluit van kracht was, gekenmerkt door een dalende trend. De mogelijke impact van het uitzetverbod sinds het voorjaar van 2002 komt niet duidelijk naar voor uit de uitgevoerde analyses.

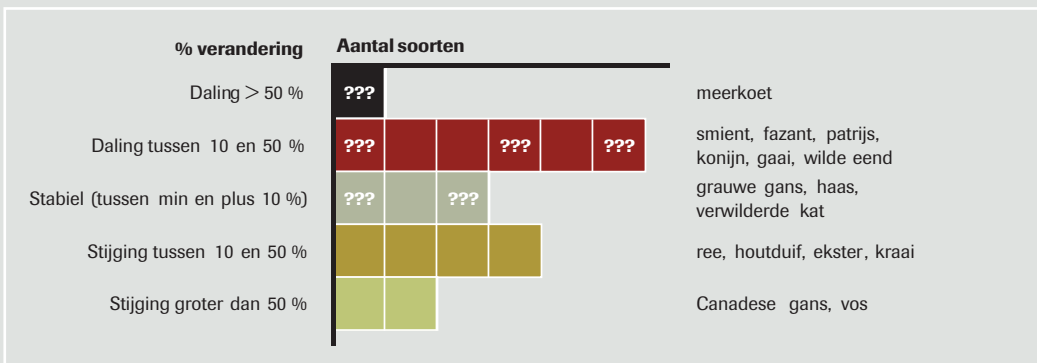
1.3 Impact op natuur

Om de toestand van de wildsoorten in Vlaanderen te analyseren, kunnen we zowel gebruik maken van de voorjaars-schattingen van de wbe's als van informatie uit andere bronnen over de populaties van wildsoorten (zie verder). Uit de trends in de schattingen van de voorjaarsstand komt een gelijkaardig beeld naar voor als uit de afschotgegevens (figuren 27.3 en 27.4). Voor wilde eend wijzen de voorjaarstellingen echter eerder in de richting van een stijging van de populaties. Voor haas tonen de resultaten eerder een achteruitgang van de voorjaarspopulaties sinds 1999.

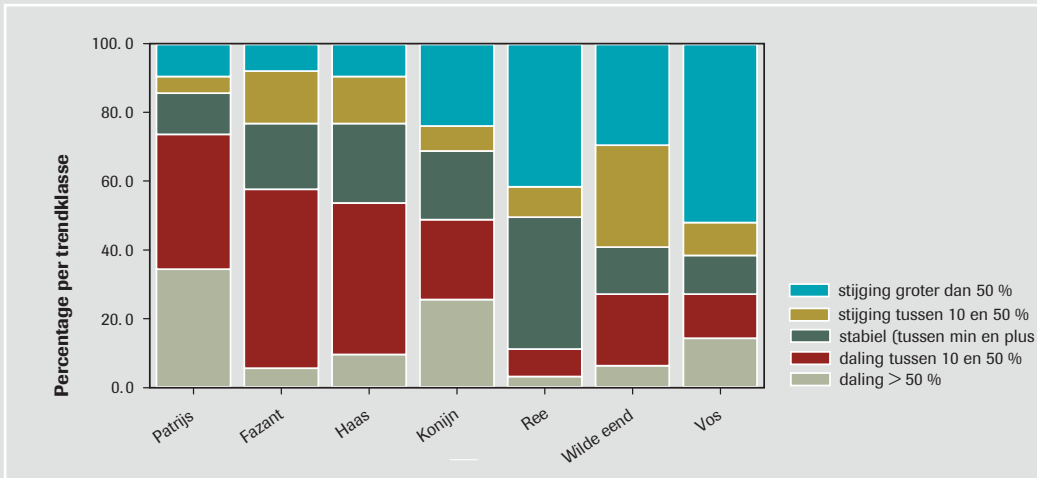
De door de wildbeheereenheden ingestuurde schattingen van de voorjaarsstand van de wildsoorten bevestigen de resultaten uit het vorige natuurrapport (gegevens 1999-2001). De kleinwildsoorten worden gekenmerkt door een achteruitgang sinds 1999. Ree, wilde eend en vos nemen toe in aantallen.

Figuur 271: Percentage van de 129 gemonitorde wildbeheereenheden per klasse voor de trend in afschot in de periode 1999-2003.

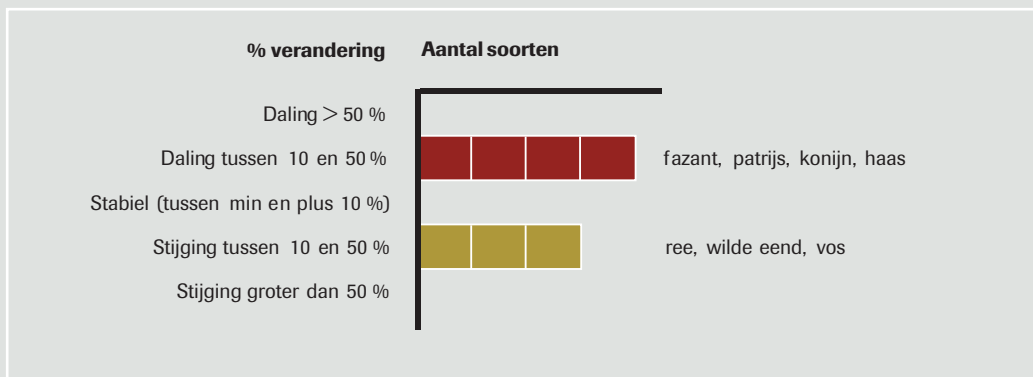

Figuur 272: Verandering in afschot tussen 1999 en 2003 voor heel Vlaanderen (??? = onduidelijke eindconclusie omwille van opvallende veranderingen in de trend, voor uitleg zie tekst).

Figuur 273: Percentage van de 129 opgevolgde wbe's per klasse voor de trend in de voorjaarsstand tussen 1999 en 2003.

Figuur 27.4:
Veranderingen in
voorjaarsstand tus-
sen 1999 en 2003
voor heel
Vlaanderen.

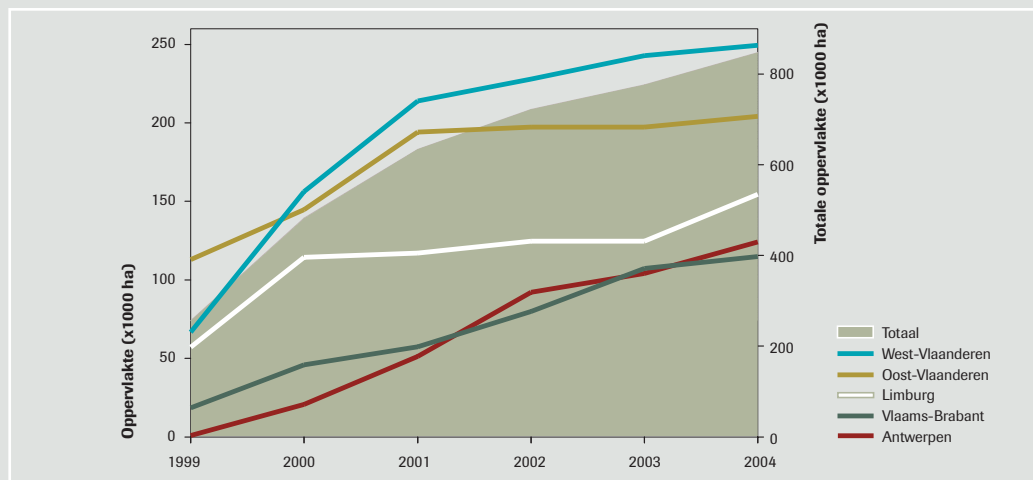
In 'De atlas van de Vlaamse broedvogels 2000–2002' [373] vinden we informatie terug over alle vogelsoorten die bejaagd of gereguleerd kunnen worden in Vlaanderen. Houtduif (99 % van de atlashokken), fazant, eend, kraai en ekster (alle > 90 %) behoren tot de meest voorkomende broedvogelsoorten. Kraai en ekster kenden een toename tijdens de periode tussen 1990 en 2002, terwijl houtduif stabiel bleef. Voor fazant en wilde eend waren geen aantalschattingen beschikbaar. Zowel voor Canadese gans als voor grauwe gans geeft de atlas een exponentiële groei in het aantal broedparen in Vlaanderen aan. Die toenames veroorzaken op verschillende plaatsen conflicten met natuurbehoudbelangen (Canadese gans) en landbouw (grauwe gans).

1.4 Besluit

Voor de meeste soorten blijkt dat het jaarlijkse afschot het voortbestaan van de bejaagde soorten niet in gevaar heeft gebracht of brengt (minimalistische, soortgerichte duurzaamheid). Of het huidige wildbeheer - en het betreffende beleid - het voortbestaan van alle wildsoorten en het mogelijk duurzame gebruik ervan door toekomstige generaties kan garanderen, is minder vanzelfsprekend.

02 Beleid

Om het duurzaam gebruik van wildsoorten te bevorderen en de jagers als medebeheerders van de open ruimte te kunnen inschakelen, creëerde de Vlaamse overheid in 1998 de mogelijkheid om wildbeheereenheden te vormen (BS 1/12/1998). Hierdoor kan het beheer en gebruik georganiseerd en gecoördineerd worden op een schaal die meer aangepast is aan de in Vlaanderen voorkomende wildsoorten. Ook de verplichting om wildbeheerplannen op te maken voor een periode van vijf jaar en jaarlijks afschotgegevens en schattingen van de voorjaarsstand te rapporteren, moeten een planmatiger en duurzamer gebruik van wildsoorten en hun habitats bevorderen. In 2004 kregen 21 wbe's de verlenging van hun erkenning voor een volgende periode van 5 jaar. Het totale aantal erkende wbe's in 2004 was 161. De totale oppervlakte die onder het beheer van wildbeheereenheden valt, neemt nog steeds toe (zie figuur 27.5). De wetswijzigingen in het recente openingsbesluit (voor ree en kleinwild) (BS 18/07/2003, art 4§3 en art. 6) betekenden zeker een bijkomende impuls om aan te sluiten bij een wildbeheereenheid.

Figuur 275: Aangroei van de wild-beheereenheden in Vlaanderen tussen 1999 en 2004.

03 Kennis

Voor de soorten waarbij een algemene negatieve trend in afschot en in de voorjaarsstellingen wordt waargenomen (patrijs, haas, konijn), kan op dit ogenblik de impact van de jacht niet afgewogen worden ten opzichte van andere factoren (verstoring, habitatdegradatie, ziekten en predatie). De kennis ontbreekt om in te schatten of een verminderde afschot aanleiding zou geven tot hogere voorjaarspopulaties en/of de huidige afschotdruk valt binnen de marges van de compensatorische mortaliteit in de herfst- en winterperiode. Ook de mogelijkheden om in Vlaanderen door habitatverbetering zowel de voorjaarsstand als het mogelijk toekomstige gebruik van de soorten te verhogen, zijn momenteel niet gekend. Voor dat aspect is meer gedetailleerd onderzoek nodig naar de habitatmaatregelen - en de gevolgen ervan - die jagers uitvoeren op lokaal vlak (binnen wildbeheereenheden of zelfs op jachtveldniveau).

Van de soorten die momenteel gekenmerkt worden door toenemende voorjaarspopulaties bij een toenemend afschot (ree, vos en kraaiachtigen) is onbekend in welke mate een verdere toename van de soort een negatieve invloed kan hebben (of reeds heeft) op de biodiversiteit in het algemeen en het mogelijk duurzame gebruik van natuurlijke hulpbronnen door toekomstige generaties in het bijzonder.

Wanneer we op basis van de schattingen van de voorjaarsstand en de jaarlijkse afschotstatistieken het jachtgebeuren in Vlaanderen willen evalueren en bijsturen, is een betere kennis van de veranderingen in relatieve jachtdruk (aantal geschoten dieren/aantal aanwezige dieren) onontbeerlijk. Om een inzicht te verwerven in onder andere de veranderingen in relatieve jachtdruk, is de uitbouw van een netwerk van 'monitoringsjachtgebieden' noodzakelijk. Die gebieden zouden meer in detail opgevolgd kunnen worden. Hierdoor kunnen gegevens verzameld worden die meer professionele inzet en begeleiding vergen en bijgevolg niet op de schaal van een volledige wildbeheereenheid en/of voor heel Vlaanderen verzameld kunnen worden.

Lectoren:

Peter Baert - Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer
 Thomas Ceulemans - Hubertusvereniging Vlaanderen
 René Meeuwis - AMINAL, afdeling Natuur
 Axel Neukermans - Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer
 Jan Spaas - Vlaamse Hoge Bosraad
 Koen Van Den Berge - Instituut voor Bosbouw en Wildbeheer
 Mark Van den Meersschant - AMINAL, afdeling Bos & Groen
 Jan Van Genechten - Hubertusvereniging Vlaanderen